

gangspunt was : de mensen waarmee je werkt zijn de mensen die op de scène staan. Vanuit die natuurlijkheid wilden we theater maken en de tekst zeggen. Op een bepaald ogenblik zegt Portia, de vrouw van Brutus : ik ben maar een vrouw. Tot vorig jaar zou dat niet gekund hebben. Het was tegelijk moeilijker en gemakkelijker werken dan voorheen. Je wist op voorhand wat je ging zeggen. Daar moesten we ons dus al geen zorgen meer over maken. Een mooie tekst. Goede acteurs. Dus op die manier was het gemakkelijk. Als regisseur zit je dan in een sofa. Ik heb nog nooit zo rustig naar een voorstelling toegevoerd."

MS : "Als je het groeiproces van *Ça va* en *Julius Caesar* vergelijkt, dat is helemaal anders. Ook van Jan uit, de manier waarop hij het in handen houdt. Hij kan alles veel meer zijn gang laten gaan."

JL : "Omdat we wisten wat we gingen zeggen. Je bent zo zeker van die tekst. Bij *Ça va* hadden we geen tekst en dan moet je beginnen te zweten. En een choreografie maken is zoveel moeilijker dan een Shakespeare lezen. Je moet dan een volledig vocabularium maken. Terwijl dat nu helemaal niet nodig was. De acteurs mogen nu iedere avond zuipen, dat maakt hun stemmen alleen maar mooier."

Je zegt de tekst ligt voor, maar er is natuurlijk heel wat geschrapt.

JL : "Ik vraag me af of we zo veel geschrapt hebben. Het is echt een kort stuk. Ik denk dat we 30% geschrapt hebben."

Hoe zijn de schrappingen gebeurd ?

JL : "Je laat de tekst intypen op de computer. Er zijn 35 rollen. Dan ga je na welke rollen je nodig hebt en welke niet. Passages die je wel wil gebruiken geef je aan personages die je wel behoudt. Zo speelt Casca eigenlijk twaalf rollen. Je verandert gewoon de namen. Daarna hebben we nog geschrapt tijdens de lezingen. En daarin denk ik dat we te slordig zijn geweest. Terwijl we toch altijd kritisch tegenover elkaar waren, heb ik daar misschien te snel gezegd : dat kan er ook nog uit. Het is misschien daardoor dat het begin te obscuur is. Ik heb dat iets te vormelijk willen doen. Ik zou dat nu niet meer doen. Ik heb iets te veel aan ritme gedacht. We moeten stevig spelen tot die stilte bij de dood van Caesar, anders heeft de stilte geen waarde. Daar ging ik van uit. De laatste voor-

stellingen spelen we het begin al een stuk trager en de stilte blijft even krachtig. Daar heb ik dus een fout gemaakt."

Wat opviel is dat vooral de stukken over vriendschap, over trouw, over verraad centraal staan ?

JL : "In een eerste bewerking van de tekst voor een workshop in Amsterdam had ik alleen die fragmenten overgehouden waarin gezegd wordt : ik hou van jou. Dan krijg je een heel erotische voorstelling. Dat is voor mij altijd een belangrijk punt geweest, dat wilde ik behouden. Het is een stuk veel meer over vriendschap dan over macht."

De vrouw en de dood

De rol van de vrouw in het geheel van de voorstelling is opvallend. Zij ironiseert het gebeuren.

JL : "De rol van de vrouw is fundamenteel. Als je het stuk leest, zou je die rol gemakkelijk kunnen verwaarlozen. Ik vind Portia iemand die niet wil meespelen en daardoor stoort. Dat is misschien meer cynisch dan ironisch. Maar ze heeft ook pijn. Ze pleegt zelfmoord. Ze kan er gewoon niet tegen op, tegen wat er gebeurt, tegen al die intriges. Ze heeft daar niets mee te maken. Ik denk dat de visie die we nu op Portia hebben mij het meest interesseert. Dat ik het meest zo ben."

Zou je kunnen zeggen dat de mannen pas na hun dood weten wat de vrouw al wist, dat ze pas na hun dood op een andere, veel lichtere manier met elkaar omgaan, vrij van intriges en machtsstrijd ?

JL : "Ja, zo zou je dat kunnen zeggen. Alhoewel het pas na haar dood is dat ze die ironische of cynische lichteheid krijgt."

Je geeft wel een mooi beeld van de dood op het einde van het stuk.

JL : "We hebben veel zitten nadenken over dat laatste beeld. Tom doet het nog steeds niet graag, de scène met de paardjes. Je weet vanaf het moment dat je het beeld hebt : dit scoort. Dit is fantastisch. Ik wist het. Het is pure kitsch."

DR : "Het is een klef beeld. Soms wanneer we daar treurig op die paardjes zitten wordt het echt klef. Maar het is door de manier waarop je als acteur met dat beeld omgaat dat het toch nog iets wordt. Je kan dat ongelofelijk sentimenteel maken."

JL : "We hebben lang gedacht : dat beeld is eigenlijk te mooi, te kitscherig. Tegenover de tekst is het eigenlijk een heel valse voorstelling. Het is een te brave voorstelling."

Maar uiteindelijk is het toch ook een voorstelling over macht, machtswellust en tomeloze ambitie.

JL : "Dat is natuurlijk de tekst van Shakespeare die overeind blijft. Maar ik zou het nu vormelijk anders aanpakken. Maar ik wil deze voorstelling niet afbreken. Ik zit eigenlijk al met de volgende in mijn hoofd."

Eén van de vormen waarnaar je graag teruggrijpt is de Oudheid. In-Need to know was dat Shakespeares Anthony and Cleopatra, in Ça va de Egyptische graftombe en de adelaar. Nu opnieuw een tekst die zich in de Oudheid afspeelt.

JL : "Een van de redenen daarvoor is het feit dat mijn vader archeoloog is. Hij heeft een hele mooie verzameling. Aan de andere kant is het ook zo dat wanneer je een tekst van Shakespeare neemt, je gemakkelijk van die tekst kan abstraheren. Die teksten zijn al zo lang geleden geschreven. Teksten van Heiner Müller bijvoorbeeld die gaan over wat er hier en nu gebeurt, daar ben je veel concreter gebonden aan de actualiteit. Omdat niemand een tekst als *Julius Caesar* nog in vraag stelt, kan je er meer afstand van nemen."

Is ook de volgende voorstelling op teksten gebaseerd ?

JL : "We baseren ons op een vijftien novellen van Hemingway, sommigen zijn heel kort. Die verhalen hebben veel te maken met Spanje en met wie Hemingway zelf was. Het zal een moeilijker proces worden dan *Julius Caesar*. We gaan in Spanje werken omdat de meeste teksten iets met Spanje te maken hebben en omdat het een ander werkklimaat is dan in Brussel."

Bewijst je keuze voor Hemingway dat er op dit ogenblik weinig teksten geschreven worden waarmee je wil werken ?

JL : "Ik moet zeggen dat ik weinig theaterteksten lees. Ik kan daar dus niet op antwoorden. Ik moet meer teksten gaan lezen. Misschien vind ik wel heel bruikbare dingen."

**Erwin Jans, Luk Van den Dries,
Dirk Verstockt**